

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

ORGAAN DER VEREENIGING

OOST EN WEST

OPGERICHT DOOR KOLONEL G.E.V.L. VAN ZUYLEN,
21 MAART 1900.

„HET KOLONIAAL BELANG IS EEN
ALGEMEEN NEDERLANDSCH BELANG.”

Het hoofddoel der Vereeniging is:

Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweken tusschen Nederland en hier ginds.

Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f — 's jaars, (voor Indië en het buitenland minstens f 2.50).

Zij die f 5.— of meer contribueeren of een gift in ééns schenken van f 100 —, zijn donateur(trice).

Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Koloniaal Weekblad toegezonden.

Inhoud van dit nummer.

Mededeelingen. — Gewettigd optimisme. — Perskroniek. — Uit de O.I. Mail. — Feuilleton. — West-Indië. — Van Vreemde Koloniën. — Litteratuur overzicht. — Leeszaal, Heulstraat 17. — Ingezonden. — Offic. berichten. — Passagierslijst.

MEDEDEELINGEN.

Afdeeling Zutphen e. o.

Verslag over het jaar 1907.

Het ledental was sterk achteruitgaande en bedroeg op 31 Dec. 1907 nog maar 48 leden.

Misschien dat, wanneer te eeniger tijd, naar het oordeel der leden, meer van het nut der vereeniging mocht blijken, toename zou mogen verwacht worden.

De rekening over het jaar 1907 sloot zoo in ontvangsten als in uitgaven met een bedrag van f197.06½ en leverde 'n batig saldo van f99.61½.

Den 26 Februari 1907 werd een voordracht gehouden door den zendeling-leeraar, den heer Alb. C. Kruyt, die, niettegenstaande aan de donateurs en leden der Afdeeling, met hunne huisgenooten, zoo ook aan het onderwijzend personeel van alle lagere scholen in de gemeente vrijen toegang werd verleend, slechts zeer matig bezocht was.

Pogingen, aangewend om voor het najaar een spreker te krijgen, van wien men mocht verwachten, dat hij een volle zaal zou trekken, mochten niet gelukken.

In het bestuur werd herkozen het periodiek aftredende lid, de heer C. G. Lagerwey.

Op de jaarlijksche algemeene vergadering der vereeniging, werd de afdeeling vertegenwoordigd door den heer A. Walland.

De Secretaris der afd. Zutphen e. o.:

(w.g.) A. WALLAND.

Rekening over 1907.

ONTVANGSTEN.	
Saldo der rekening over 1906	f 66.90½
Contributiën van donateurs en leden	f 127.50
Gekweekte rente van kasgeld	f 2.66
	f 197.06½

UITGAVEN.	
Bijdrage aan het Hoofdbestuur	f 31.50
Honorarium en reiskosten aan den heer Kruyt	f 33.00
Reiskosten van den afgevaardigde ter Algemeene Vergadering	f 6.00
Zaalhuur	f 4.50
Bodenloon	f 15.00
Advertentiekosten	f 5.70
Porti e. d. g.	f 1.75
Saldo in kas	f 99.61½
	f 197.06½

Aldus goedgekeurd in de Afdeelvingsvergadering van 10 April 1908.

De secretaris:
(w.g.) A. WALLAND.

Gewettigd optimisme.

(Aangeboden).

Parijs, April 1908.

„Aujourd' hui, la politique coloniale est devenue pour tous les peuples une nécessité”. Deze woorden zouden kunnen dienen als motto boven 't program van de onlangs opgerichte *Ligue Coloniale Française*, waarvan het doel is, een band te scheppen, nauw en blijvend, tusschen alle kolonials in het land en de overzeesche bezittingen, en zoo van hen te maken een soort van groote familie, welker leden elkander over

en weer bijstand en hulp, ook voorlichting, verleenen.

De oprichters van dezen Bond wenschen zoo voor Frankrijk tot stand te brengen, wat in andere groote en kleine, oude en jonge koloniale rijken, door daar bestaande genootschappen reeds langer of korter tijd wordt gedaan; zij wenschen vóór alles te waken voor het behoud en te werken aan de ontwikkeling van het gemeenschappelijk, overzeesch bezit, niet alleen door economische en politieke middelen, maar ook door in het Vaderland meer kennis over de koloniën te verspreiden, en die verre streken met hare uiteenlopende bevoikingen meer en meer te doen waardeeren.

Die oprichters, aan welks hoofd staat de heer Eugène Etienne, afgevaardigde voor Oran (Algerië), onder voorzitter der Kamer, zijn onmiddellijk in hun strevengevolg door tal van belanghebbenden en belangstellenden in de „koloniale zaak”, zij hebben een sympatische strooming weten te wekken, die, voor het oogenblik misschien nog meer platonisch dan effectief, getroepen is, alle koloniaal initiatief in zich op te nemen, tot heil van het land zelf en van het groote Frankrijk.”

De *Ligue Coloniale Française* bestaat nog te kort, om over de krachtadigheid van haren arbeid te oordeelen, om een voorspelling over hare toekomst te veroorloven. Zij is begonnen met een uitwendig waargenomen schok van geesdrift; maar zij heeft dadelijk de waarheid verkondigd dat voor het koloniale Frankrijk veel te leeren is van andere landen, die in verloop van eeuwen een koloniale ervaring hebben opgedaan, die een hechte basis vormt voor een wijs en mild bestuur van veraf en ver uiteen liggende bezittingen.

Het is zeker goed gezien, want de kennis en de waardeering der Fransche koloniën in Frankrijk, d. w. z. door de groote massa van het Fransche volk, zijn geringer dan men verwachten zou van een land, welks overgrote meerderheid zijner bewoners slechts belangstelling koestert voor hetgeen Fransch is, dus ook, eensgezins ten minste, voor de Fransche koloniën.

Onder de zoeven aangeduide landen neemt Nederland een eerste plaats in. Het mag ons met gerechtvaardigde voldoening vervullen, dat dit zoo is, maar het behoeft ons niet te verwonderen wanneer wij gelooven aan de scherpzinnigheid van de leiders der *Ligue Coloniale Française*, en..... laten wij hieraan nu voorloopig maar gelooven. Wij kunnen dit met te meer recht doen, omdat het bestuur van den bond tot een zijner eerste openbare daden een bijeenkomst van belangstellenden koos, waarop een Nederlander die alle recht van spreken heeft 'n overzicht van het Nederlandsche Koloniale Regeerstelsel is komen geven.

Wie zou — op dit oogenblik — beter kunnen aangewezen worden dan de heer D. Fock, die zeker nog omkijkt wanneer hij achter zich „excellentie” hoort roepen, om aan Fransche toehoorders een beeld te geven van de weldaden van ons hedendaagsch literaal koloniaal beheer?

De heer Fock heeft zich van die moeilijke, maar dankb. taak goed gekwet. Moeilijk was die taak, omdat er buitengewone talenten voor noodig zijn in een rede, die onafgebroken anderhalf uur duurt, een geëidelijk en helder inzicht te geven van het mechanisme van een koloniaal stelsel, dat zich ontwikkeld heeft uit een beheer van drie eeuwen als de dag uit den nacht; dankbaar was zij, omdat de spreker het zijn gehoor bijzonder gemakkelijk maakte door den elegant Franschen vorm van zijn zakelijke

rede, die van het begin tot het einde de belangstelling gaande hield. En zeker mag het een waardige vervulling van die taak genoemd worden, dat de heer Fock op de meest natuurlijke wijze zich er op toelegde een gunstig denkbeeld te geven „van de politiek door het Nederlandsche gouvernement in zijne koloniën van insulinde gevolgd.”

Iets anders ware moeilijk te verwachten geweest van een specialist, die nog zoo kort geleden zelf de bezieler dier politiek was; onmogelijk van een vaderlandslievend staatsman, die in den vreemde komt vertellen hoe het er bij hem thuis uitziet.

Zal ik dat nu — nu nog — den eminenten orateur navertellen? Het komt mij zoo voor, dat dit een nutteloos werk moet zijn, want ik meen het er voor te mogen houden dat de lezers van dit *Kol. Weekbl.* nog beter weten wat er in Insulinde gebeurt en niet gebeurt, dan ik, na den heer Fock aandachtig te hebben aangehoord — zijn rede was immers voor Fransche coloniaux bestemd — en de inhoud ervan werd bovendien reeds ter kennis van belangstellenden in het vaderland gedragen nog voor zij hier was uitgesproken.

Een dorre opsomming van de onderwerpen die de oud-minister in vloeiende improvisatie achtereenvolgens behandelde, zou een zwak beeld van zijn rede geven, iets wat op 'n rammelend skelet moet gelijken: openbare beraadslaging van de begroting door de koloniën, bijzonderheden over Suriname en Curaçao, het regeerstelsel in den Oost; de opleiding van Indische ambtenaren, het onderwijs voor inlanders, de bevolking van Java, kulturen, emigratie..... O. ik beklag mij niet dit alles en veel meer nog te hebben hooren verklaren, eenvoudig en helder, gehuld in een atmosfeer van optimisme, dat hier zoo geheel op z'n plaats, zoo volkomen gewetigd was.

Ik heb mij er over verheugd, en met mij zeker de luttel aanwezige landgenooten — armenlijk resultaat van de uitnodigingen die aan de honderd en zooveel leden der Nederlandsche Vereeniging met hunne dames waren gezonden — dat de heer Fock zoo breedvoerig de werking en het doel der coöperatieve credietbanken voor inlanders heeft uitgelegd, dat hij den humanen geest der moderne koloniale politiek heeft doen uitkomen; en ik heb in stilte gejubeld en hem hartelijk toegejuicht, toen hij aan het slot van zijn rede met verhooging van stem — het was alsof zijn hart daar meesprak — getuigde van „de zedelijke schuld van het moederland tegenover zijne koloniën”, die bestaat in het zoeken naar het meeste nut en het meeste voordeel voor de inboorlingen er van.

Ware het alleen daarom, dan komt den heer Fock hulde toe voor het glorieuze licht dat hij op de Nederlandsche koloniale politiek doet schijnen, en waardoor hij ons land voorstelt als een nobele uitzondering op alle andere koloniseerende landen.

S. R.

PERSKRONIEK.

INHOUD: Een jammerklacht over den toestand op Atjeh in de *Standaard*. — De heer Twiss, oud assistent-resident, in polemieken met de *Nieuwe Rotterdamse Courant* over de vraag „of wij den toestand op Sumatra's Westkust wel beheerschen.” — Geruststellende verklaringen te dien opzichte afgelegd door de Indische pers-telegrammen-commentatoren. — Uit den jongsten Atjeh-brief der *Nieuwe Courant*.

In afwachting van het Atjeh-rapport verschijnen af en toe beschouwingen in de pers over den toestand op Atjeh, die over het algemeen in pessimistischen geest gesteld zijn. Zoo troffen wij nu weder een woord over Atjeh in de *Standaard* aan. Onder het opschrift „Atjeh” lezen wij daar:

„Atjeh blijft zorg baren.
Het is nu reeds een bloedig drama in vier afwisselende bedrijven, dat in Atjeh is opgevoerd, en nog altoos blijft het gewenschte slotbedrijf uit. We waanden in 1904, dat met Van Heutsz de pacificatie er was. Maar nauwelijks is Van Heutsz naar Buitenzorg vertrokken, of het oude leven begint weer.

Eerst op zeer kleine schaal. Maar allengs in breeder afmeting. En wat nu laatstelijk gemeld wordt, herinnert aan de meest gevaarlijke periode, die we vóór Van Heutsz' optreden beleefd hebben.

De geest van het volk blijkt nagenoeg geheel gebleven te zijn, zooals hij zich bij ons eerste optreden kennen liet. En waar een tijdlang alleen de „benden” uit de bergachtige streken aanvielen, komt nu het verzet weer op onder de gewone bevolking.

Men merkt het telkens weer, dat we in Atjeh te doen hebben met een volk van een zeer typisch verleden, dat zich historisch voelt, en nog volstrekt niet overtuigd is, dat de Compagnie gewonen spel heeft; en nu reeds staat het vast, dat men in Atjeh bij de eerste ernstige moeilijkheid, die onze militaire macht bindt, een nieuwe poging zou doen om zich vrij te vechten.

De Atjehers zijn taai en dapper. Ze geven het niet op. En nu eerst ziet men, hoe onberaden het in 1873 geweest is, dezen ouden Atjehschen Staat, dien Engeland ons in handen speelde, zoo driestweg tot „unconditional surrender” te willen noodzaken.

Nu reeds meer dan dertig jaren keert de feitelijke oorlogstoestand keer op keer terug, en het zal voor minister Idenburg, bij zijn weeroptreden, geen geringe moeielijkheid opleveren, om den juisten weg te bepalen, dien we voor het eindelijk welslagen van ons ondoordacht ondernemen hebben in te slaan.

Maar geld zal Atjeh in elk geval weer gaan kosten.”

Daar deze opmerkingen van „mijnheer zelf”, nl. van Dr. Kuyper zijn, beteekenen zij allicht zooveel als een „gentle hint” van den nieuwen minister v. koloniën, om een extra Atjeh-crediet aan te vragen.

Over de ernstige gebeurtenissen op Sumatra's Westkust, waarvan de telegraaf ons dezer dagen berichtte en welke in de bladen onder het sussend opschrift „gisting in Indië” verschenen, wordt druk geschreven. Bij elk telegram worden hooge relaxen opgehangen en steevast luidt de slotsom, dat wij den toestand „beheerschen”. De telegrammen commentatoren zijn het er allen over eens, dat 't gebeurde weinig betekenis heeft. Het zou dan ook zeer bedenkelijk worden, indien wij niet alleen op Atjeh, maar ook op Sumatra's Westkust de toestand niet meer „beheerschten”, om van Bali en Celebes maar niet te spreken, waar het in den laatsten tijd ook leelijk begint te spoken.

Niet iedereen denkt er echter over als de telegrammen-commentatoren. Zoo bv. de heer Twiss uit Apeldoorn, die in de *N. Rott. Crt.* naar aanleiding van het telegram betreffende het vermoorden van den Toeankoe van de laras Abai door de bevolking bij Padang, aan de redactie o. m. schrijft:

„En met welk recht wordt geconcludeerd, dat wij den toestand volkomen beheerschen? Immers blijkt uit het bewuste telegram alleen, dat de dader en zijn medeplichtigen zijn gevat, maar of bij die opvatting al of niet verzet is gepleegd, hiervan wordt in het bericht niet gezegt.

Met u noem ik het bedoelde bericht treurig, doch nog veel treuriger noem ik de omstandigheid — berichten in de Indische bladen voorkomende geven mij daartoe aanleiding — dat het bestuur ter Sumatra's Westkust den treurigen moed heeft gehad, hetzij dan onder pressie van boven, aldaar belastingen in te voeren zonder voldoende voorbereiding.

De Indische mail, die ik zoo even onder 't schrijven ontvang, bevestigt mijn vermoeden; zoo schrijft bv. de redactie van de Sumatrabode in haar nummer van 25 Maart jl. o. a. het volgende:

„Geheel zonder bajonetten schijnt de invoering der belasting dus toch niet te zullen gaan, hoewel de minister van koloniën in de Tweede Kamer voor de volksvertegenwoordiging heeft verklaard, dat zulks niet zou geschieden. De tijd der voorbereiding met de bevolking is dan ook veel te krap toegemeten, wanneer men weet, dat Vrijdag 21 Februari jl. alhier de bij Staatsblad no. 93 afgekondigde ordonnantie werd ontvangen, zoodat overal dadelijk met den aanslag moest worden begonnen, wilde men tijdig daarmede gereed komen. Van besprekingen en uitleg geven kon natuurlijk niet veel komen.”

Hierop antwoordt de redactie der *N. R. Crt.*

„Een vraag in het ingezonden stuk beantwoorden wij gaarne. Het is die, waarin de inzender vraagt, met welk recht wordt geconcludeerd, dat wij den toestand volkomen beheerschen? Hij geeft het antwoord gedeeltelijk al zelf. Als onder dergelijke omstandigheden haast onmiddellijk de hand kan gelegd worden op den dader en een groot aantal medeplichtigen, dan noemen wij dat den toestand beheerschen. Ware daarbij verzet van betekenis ondervonden, onze correspondent, iemand die zijn sporen in de journalistiek verdiend heeft, zou niet verzuimd hebben dit te melden. Een dergelijk verzet zou niet zonder bloedvergieten onderdrukt zijn. Het is toch al heel vreemd, uit het zwijgen van een particulier telegram over iets te concludeeren, dat dit wel geschied is.

Over het al of niet voldoende voorbereiden van de invoering der directe belastingen ter Sumatra's Westkust spreken wij hier niet, dat ligt buiten het kader van deze rubriek. Alleen zij er op gewezen, dat de grootste voorstanders van die invoering van oordeel waren, dat de noodige bajonetten daarbij ter beschikking zouden moeten staan. Dien wenk heeft de regeering ter harte genomen en daaraan danken wij, dat wij steeds het verzet binnen bepaalde grenzen kunnen houden.”

Erg overtuigend schijnt ons deze wederlegging niet toe. Vooral waar het gezag ingeroepen wordt van den correspondent, „die zijn sporen in de journalistiek verdiend heeft” — deze is toch niet de-

zelle journalist, die bij het jongste perskabaal zoo'n treurig figuur maakte? — is de redeneering al heel zwak. Immers deze heer weet niet uit eigen aanschouwing of het verzet van betekenis is geweest of niet. Wat hij over de gisting uit Batavia naar Nederland telegrafeerde, kreeg hij weder van zijn correspondent te Padang getelegrafeerd. Ergo zegt het argument, hier tegen den heer Twiss aangevoerd, niets, en kan deze heer zeer wel het aan het rechte eind hebben.

Waar het commentariseeren van Indische pers-telegrammen blijkbaar zoo dikwijls neerkomt op redeneeren in de ruimte, zou daarin misschien niet eens aanleiding kunnen gevonden worden om in dien toestand verandering te brengen. Thans krijgen drie, vier bladen over hetzelfde feit drie, vier kreuple telegrammen. Wordt daar maar eens uit wijs?!

De Atjeh-brieven der *Nieuwe Courant* blijven steeds interessante lectuur. Zij zijn als het ware de Memorie van Toelichting op het officiële Atjeh-rapport, dat wegens den drogen inhoud door haast niemand gelezen wordt. Zoo lezen wij in den jongsten Atjeh-brief o. m.:

„Dat er 't avond of morgen in de onmiddellijke nabijheid van Telok-Semawé wat zou voorvallen, was te verwachten. En dat het thans zoo goed is afgelopen — onze verliezen bepaalden zich tot zes gewonden, terwijl nog een bediende en een dwangarbeider ook verwondingen opliepen — is meer als ge'uk dan als resultaat van wijsheid te achten.

Immers de bevolking in de Paseistreek, bijzonder in Kerti, staat sinds eenigen tijd voor niets meer — al mag dan worden erkend, dat onder haar een kleine minderheid is, die wel beter wil. Deze moet zich echter zeer stil houden, anders loopt ze gevaar lijf en goed te verliezen. Dat ondervonden nog in Januari de peutocha van Oeëu-Djangka, die met een gewege geëxecuteerd werd; en twee dagen later de lieden van Nibông in Pasangan, wier huizen werden afgebrand; alles „om onbekende redenen” — zegt de strikt eerlijke verslaggever, van wien menschelijkerwijze niet te vergen is, dat hij zichzelf tegensprekt na het meermalen herhaalde „als de bevolking wil, kan ze zich de kwaadwilligen van het lijf houden”.

Thans zijn echter toch twee mobiele colonnes onder leiding van overste Van Heerdts naar de Paseistreek, bijzonder naar het Kertische, vertrokken, om de weinigen, die anders willen, te steunen tegen de overgrote meerderheid djahats. Want het vasthouden aan met de feiten strijdige stellingen is een der voornaamste oorzaken van den tegenwoordigen, — wij overdrijven niet als we zeggen: wanhopigen toestand in het Telok-Semawésche. Toch werden in den jongsten tijd twee onbegrijpelijke bestuursfouten gepleegd, die noodzakelijk moesten leiden tot de jongste schrikbaarjagende uitpattingen.

De eerste der bedoelde fouten is — en dit is met onverholen spijt in het jongste politiek verslag erkend — het herstel in zijn ambt van den gehaten tji Bëntara ci devant toekoe Sjamsarèh als bestuurder van Kerti. Na zijn eerste aanstelling in 1900 heeft hij in het door de energie van zijn vrouwelijke voorgangster tjoet Nja Asiah, vrij goed bevredigde hoeloebalangschap in een jaar of zes tijds den boel van lieverlede volmaakt in het honderd laten loopen. Tot verleden jaar gouverneur Van Daalen ingreep en Bëntara „in het belang van de orde en rust in zijn land, tijdelijk te Kota-Radja werd aangehouden”. M. a. w. de politieke morspot werd van de Noordkust verbannen. In zijn plaats werd weer de oude tjoet Nja Asiah — die inmiddels de hadji had gedaan, waarnaar de godvruchtige vrouw zooveel jaren had verlangd, — als bestuurster van Kerti aangesteld. Zooals wij t. g. t. gelegenheid hadden op te merken, werd toen de toestand zinderderoogen beter.

Tot — dank zij zekere persoonlijke verhoudingen, die wij nog geen vrijheid hebben te bespreken. — tijdens de „enquête” tji Bëntara weer met 't gezag bekleed en tjoet Nja Asiah daarvan werd ontheven. Sinds is in de geheele Paseistreek en in 't Edische de duivel los. Dit werd te Kota-Radja voorzien. Zoo dan ook bleek, dat Bëntara „inderdaad voor het oeloebalangschap ongeschikt is en hij met onzen steun in zijn gebied orde en rust niet kan schepjen, dan” — aldus werd in het politiek verslag gedreigd, waarmee wij tevens een merkwaardig staal bezitten van de ambtelijke verhoudingen in onze Oost! — „dan zal een voorstel worden gedaan hem van zijn ambt te ontheffen.”

Aan dat alleszins verstandige voornemen is thans gevolg gegeven. Maar het was te laat om daardoor orde en rust te herstellen. En zoo moesten wij vooral in den avond van 29 Februari ondervinden, dat zelfs het militaire kampement te Telok-Semawé geen voldoende respect meer inboezemt.

Hetgeen in dien avond voorviel hebben wij zeer bijzonder te wijten aan de tweede der hiervooren bedoelde bestuursfouten: de interneering van een der echtgenooten van toekoe Sabôn ten huize van radja Lho, wiens kampoeng vlak bij Telok-Semawé gelegen is.

Bedoelde echtgenoot was door een patrouille opgelicht en naar Telok-Semawé overgebracht, om zoodoende haar man, toekoe Sabôn, tot onderwerping aan het bestuur te dwingen. Hij toch had op

6 Mei 1907 den overval van het spoorwegbivak Ara-Koendo in het Edische geleid, daarmee als inwendig den toestand in de laatste tien maanden, zooals niemand dien meer verwachtte. Het spreekt vanzelf dat het „overgeven” van zijn vrouw aan een ander hem niet zou temmen. Wie zal uitmaken hoeveel haat en wraaklust ons ruw ingrijpen in 't Atjehsche familie vooral huwelijksleven, heeft gekweekt. Nu Sabön heeft gedaan, wat ieder rechtshapen echtgenoot in zijn plaats zou doen, zijn vrouw weggehaald uit het huis van Lho, of haar tenminste heeft laten weghalen, — nu komt terstond de politieke achterdocht eraan te pas en wordt hardop „gefluisterd” of die radja 't niet met Sabön eens zou geweest zijn, want... de luitjes, die in dien avond zijn huis aanvielen, hebben zich bepaald tot het weghalen van des Sabön's vrouw.

Niemand weet of Lho onzen tegenstander ter wille was, maar eens aangenomen, dat hij de ontvoering der vrouw heelt begunstigd, dan hebben wij ons hierbij neer te leggen, als bij de vanzelfsprekendste zaak ter wereld. Wij hebben moraliter niet 't recht een Atjeher aan te stellen tot cipier over uit haar huis opgedichte Atjehsche vrouwen. Thans is er onnoemlijk veel onheil veroorzaakt door dergelijke maatregelen, die als oorlogsnoodzaak voor enkele malen te wettigen, althans te verschoonen, doch als bestuursmethoden niet te dulden zijn. Door schade en schande iets wijzer geworden, zal er voortaan niet meer aan het oplichten van vrouwen „om presie uit te oefenen” gedaan worden.

En dwazer kon het al niet, dan juist radja Lho met de bewaking van Sabön's vrouw te belasten. Lho staat toch bij duizenden van zijn landslieden met een zwarte kool aangeteekend; men moet dus dubbel voorzichtig zijn hem niet te zeer voor het hoofd te stooten. Na zich toch op 14 Nov. 1903 — de mooie tijd voor het Telok-Semawé'sche, die weer zoo goed als vergeten raakt! — te hebben onderworpen, bleef hij sinds gehoorzaam zijn taak afdoen. Van zulke lieden moet echter niet het onmogelijke gevegd worden. Als werktuigen voor het militaire komen zij niet in aanmerking.

Juist wat betreft de Noord- en Oostkust konden wij in no. XXXVI dezer reeks in de N. Ct. van 4 Januari 1904 constateeren, hoe werd begrepen, dat men „een te eenzijdigen kijk op de dingen” kreeg, omdat het tot dusver hoofdzakelijk militairen waren, die Atjeh bestuurden of erover schreven. „Een van de grootste fouten, niet alleen door de regering, maar ook door het in Atjeh belangstellende publiek, — door de persmannen vooral — gepleegd is, dat men te veel aandacht concentreerde op den „oorlog”.

Nu helaas de tijd weer lang voorbij is, waarin dit door gezaghebbende autoriteiten werd begrepen, worden de wrange vruchten van militaire eenzijdigheid opnieuw geplukt. Wordt men zich deze fout bewust door hetgeen thans voorvalt, misschien zullen wij dan achteraf nog mogen zeggen: „goed dat het ten laatste zoo liep, anders waren wij heelmaal ingedommeld”.

Uit de O.I. Mail.

Het *Bat. Nieuwsbl.* deelt mede, dat in het Februari-nummer van het te Londen verschijnende fraai geïllustreerde tijdschrift *The Wide World Magazine*, van de hand van Pauline Aganoor, een opstel voorkomt, geheel en Sight and Scenes in Java.

Het wordt verluicht door eenige zeer goed geslaagde, op Java welbekende kiekjes van den bekenden fotograaf Kurkdjian te Soerabaja, voorstellende een adellijke familie, een rampokpartij, een bruidstoet, enz., welke inderdaad veel bijdragen om het stuk aantrekkelijk te maken.

Hoog gewaardeerd moet worden dat de schrijfter zulk een groote liefde aan den dag legt voor de parel van ons koloniaal bezit en in warme bewoordingen vertelt van de schoonheden van Java.

Aan het slot, van het vlot geschreven artikel komt de schrijfter tot de conclusie, die wij reeds zoo dikwijls en herhaaldelijk met overtuiging hebben voorgestaan dat reizigers van en naar Japan en China, verstandig zouden doen, wanneer ze uit Singapore een tochtje naar Java zouden maken.

Pauline Aganoor wijst er op, dat de reis van Singapore naar Batavia met onze groote mailboten of anders met de schepen van de Koninklijke Paketvaartmaatschappij zoo gemakkelijk is als men maar bedenken kan en voor den grooten stroom van wereldreizigers, die elk jaar de hoofdstad van de Straits Settlements passeert, de gelegenheid opent om voor betrekkelijk weinig geld een land te zien, dat in beschaving in geen enkel opzicht onderdoet voor andere Aziatische streken en onder de schoonste van de wereld mag gerekend worden.

Laat ons hopen, dat het streven van de schrijfter in *The Wide World Magazine*, het gewenschte resultaat zal hebben en laten wij er

ditmaal al weer op wijzen, dat belanghebbenden op Java zich meer dan tot dusver zullen moeten gaan weren om den vloed van globetrotters te trekken. Het zijn nu nog steeds vreemde dingen die reclame voor ons maken; en wel konden wij onlangs berichten, dat de regering zich eindelijk deze zaak aangetrokken heeft, maar verder hoort men er weer niets van. Waarlijk, er is niets noodig dan publiciteit, veel publiciteit, om Java tot een der meest gezochte oorden van de aarde te maken en te doen overstroomen door een vloed van rijke lediggangers, die hun tijd trachten te dooden met het verkrijgen van nieuwe indrukken. Laten wij toch ontwakken uit onze apathie, uit onze stil eberusting en beproeven om het ons zoo geheel toekomstende deel van den koek te krijgen.

Geen zaak kan met zooveel kans op succes worden aangepakt, geen goudmijn zal haar aandeelhouders zooveel schoone vruchten in den schoot werpen als een flink aangepakte vereeniging tot bevordering van het vreemdelingenverkeer in en door onzen archipel, voeg. de redactie van bovengenoemd blad er aan toe.

* * *

Zeeroof in Straat Madoera.

Naar het *Soer. Hdbl.* mededeelt, is 'n prauw komende van Sampang, beladen met handelsgoederen van twee Chineezers, door zeeroovers aangevallen.

De Madoereesche bandieten namen de baba's alleen hun geld af: plm. f1500; dat vonden zij genoeg. De handelsgoederen lieten zij onge moeid.

„Dat is”, zegt het *N. v. d. D.*, „wanneer wij ons niet vergissen, binnen weinige dagen het tweede voorval van dien aard, dat te Soerabaja plaats grijpt. Lakoniek, zonder eenige commentaar, deelen de plaatselijke bladen zulke faits divers mede; als behóorde het zoo, dat de reede van de eerste koopstad van Indië, door zeeroovers wordt onveilig gemaakt!

En diezelfde bladen bevatten wél ellenlange particuliere correspondenties over Flores en Ceram en Timor.

Daar bestaat verband, zouden wij wel willen zeggen, daar bestaat een innig verband tusschen die vecht-expedities in allerlei uithoeken van den Archipel en de onveiligheid te Soerabaja.

Nederland kan niet twee dingen tegelijk doen. We mogen ons niet gaan bemoeien met Nieuw-Guinea, terwijl wij blijkbaar nog niet kunnen zorgen dat vreedzame handelaars veilig op de reede van Soerabaja rondvaren. Wij hebben het recht niet, om oorlogsschepen te zenden naar Flores, naar Nias, naar de Sangi-eilanden, zolang er zooveel nuttiger en noodiger werk voor de vloot te doen is, in de onmiddellijke nabijheid van onze hoofvestiging Java.”

* * *

Javaansche arbeidskrachten op het schiereiland Malakka.

Het gebrek aan Javaansche arbeidskrachten, houdt nog steeds de planters in de vereenigde Maleische staten, ernstig bezig. Een correspondent die zich Tiang Djawi teekent, schrijft een lang ingezonden stuk aan een orgaan in Kuala Lumpur, waarin hij o. a. duidelijk doet uitkomen, dat het niet aangaat om te verwachten, dat een koelie-werwer 100 koelies zou verzamelen en hun voedsel en onderkomen zou verschaffen, totdat een planter van de Maleische staten zoude komen, om uit die verzamelde Javanen zijne keuze te doen.

De inzender heeft niet veel vertrouwen in zoogenaamde vertrouwde mandoers en raadt den planters sterk aan, rechtstreeks en persoonlijk te gaan naar de plaatsen, vanwaar hij de koelies wenscht te betrekken.

Tevens geeft hij den Europeanen den raad, zich direkt in verbinding te stellen met hunne Javaansche arbeiders, hun persoonlijk hun loon uit te betalen en geen tusschenpersonen van een andere nationaliteit te gebruiken. Hij eindigt zijn stuk met deze woorden:

„Laat de planters trachten, de taal der Javanen te leeren en de eigenaardige werking van het brein der koelies.”

* * *

Een auto-wedstrijd

is tot nu toe nog niet gehouden in Nederlandsch-Indië. Naar men thans echter aan het blad meedeelt, is het plan geopperd om een auto-wedstrijd te organiseren tusschen Semarang en Djokja, via Magelang. In den weg tusschen

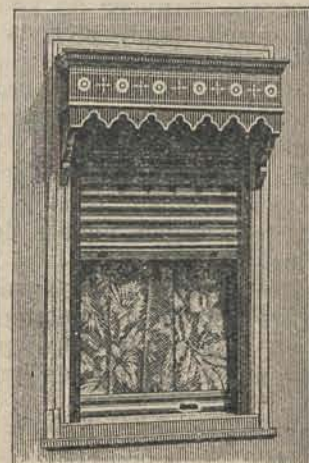

= RINCK. =

Groote voorraad
Taschjes, Portemonnaies, Portefeuilles
enz. enz.

Alle LEDERWAREN en ETUIWERK, alles wordt bij mij vervaardigd, alsook gerepareerd.

Fabriek en Magazijn MOLENSTRAAT 54 b. d. Prinsstraat.

Heineken's (oudste)
Glazenwasscherij
Stoom Jalouzieën-
& Rolluikenfabriek
KETTINGSTR. 6,
DEN HAAG.

v.h. Drie Hoekjes 3.

Telefoonnummer 2478.

AMSTERDAM, van der Helstraat 1.

UTRECHT, Potterstraat 20.

SILVERSUM, - ARNHEM, - NIJMEGEN.

de eindpunten zijn, zooals men weet, zeer sterke hellingen, zoodat de deelnemende automobilen goede klimmers moeten zijn.

De abattoir-quaestie.

De *Loc.* heeft eens informatie ingewonnen omtrent den huidige stand der abattoir quaestie te Semarang, en heeft daarbij iets vernomen, dat, volgens het blad, niet strekt tot eer van de decentralisatie en van den Semarangischen Raad.

Zooals men zich herinneren zal, werd door den gemeenteraad besloten, een prijsvraag uit te schrijven voor den bouw van een abattoir, nadat de directeur G. W. had gezegd, geen tijd genoeg te hebben en ook niet over voldoende gegevens te beschikken om een volledig plan op te maken.

Het eind van het lied is nu, dat de voorwaarden voor de uit te schrijven prijsvraag zijn opgesteld door den e. a. ingenieur alhier, den heer Bertel.

In deze eenvoudige zaak — want de stichting van een abattoir is heusch geen ingewikkelde quaestie — zijn azoo de gemeenteraad, de technische commissie in dien raad en de directeur van gemeentewerken incompetent gebleken; en men is terecht gekomen bij een ambtenaar der centrale regeering.

Deze gang van zaken, kan den dunk over de gemeenteraden bij de gouvernementen ambtenaren niet verhoogen.

De gemeenteraad moet trachten zooveel mogelijk alles zelf af te doen met zijne eigene commissies en zijn eigen directeur G. W. Dat men met zulk eene eenvoudige zaak den gouvernementen ingenieur lastig heeft moeten vallen, strekt alles behalve tot eer van den Raad.

Intusschen meenen wij dezen afloop grootendeels te moeten toeschrijven aan den geringen lust dien de dir. G. W. reeds bij den aanvang toonde in het ontwerpen van de plannen voor het abattoir. Deze door de centrale regeering toegevoegde ambtenaar wist dat hij het als directeur G. W. van Semarang waarschijnlijk niet lang meer zou maken en spande zich voor het abattoir niet bijster in.

Maar als daarin grootendeels de oorzaak schuilt van de voor den Raad weinig eervolle wijze waarop het abattoir thans tot stand moet komen, dan ligt daarin een nieuw bewijs tegen de aanwijzing van directeurs van gemeentewerken door de centrale regeering.

De gouvernementen-ambtenaren immers, kunnen altijd weer tot het gouvernementen-corps terugkeeren, als zij vinden dat het baantje bij de gemeente hun wat meer werk geeft dan waaraan zij in gouvernementendienst gewoon waren. Bij zulk een toestand kunnen moeilijk waarachtige ijver voor, en toewijding aan de gemeentebelangen worden verwacht.

De gemeente behoort haar eigen directeur G. W., los van het gouvernement te kunnen benoemen, zegt het blad.

Wijziging der administratieve indeeling.

Als een der gevolgen van de reis van den gouverneur-generaal naar Atjeh, zal, naar men

aan de *Javabode* weet mededeelen, het omvangrijke gebied der afdeeling onderhoorigheden van Atjeh, thans onoverveerd in zeven onderafdeelingen, eeriang worden geplitst in drie afzonderlijke afdeelingen.

De veezakte in de Afdeeling Banjoewangi.

Den 10en dezer is, zegt het *Soer. Hdbl.*, melding gemaakt van de veezakte, die de afdeeling Banjoewangi verschrikkelijk teistert.

Volgens nadere berichten, verergert het kwaad eer dan het verbeterd. Enkele cijfers zijn voldoende om dit aan te toonen. De geheele vee-stapel (sapiës) in de genoemde afdeeling, wordt geschat op 6600 stuks; hiervan zijn gedurende de afgelopen week per dag gemiddeld 64 aan de heersche ziekte bezweken. Alleen in de plaats Banjoewangi stierven Zaterdag 33 stuks.

Geïjk wij vroeger hebben bericht, is de bestrijding der epidemie lang niet krachtig genoeg aangepakt.

Reeds in October van 1907 werd de ziekte waargenomen en toen zou zij gemakkeijk te beteugelen geweest zijn. Jammer genoeg, bracht de assistent-resident, de heer L. van Weelden, de maand November van het vorige jaar met verlof door, en toen schijnt er geslabakt te zijn. De gevolgen zijn vreeselijk.

De directeur van den landbouw werd in Februari door den veearts Vollema te Pasoeroel an, die ook eventjes met den veterinaire dienst in Bezoeki belast is, op de hoogte gebracht en hem verzocht een deskundige naar de geteisterde afdeeling te zenden. Aan dit verzoek is dezer dagen voldaan door het Dirigeeren van den veearts J. H. Ch. Vermeer naar Banjoewangi. Dezen ontbreekt het minder aan goeden wil dan wel aan ervaring; hij is nog slechts kort in de tropen. De inspecteur van den veeartsnijkundigen dienst heeft bericht gezonden, dat hij in April eens zou komen kijken; 't is te hopen dat hij dan in de afdeeling nog levende sapiës zal aantreffen.

De afdeeling is verdeeld in kringen, waarbinnen het vee zich mag bewegen doch die het niet verlaten mag. De toegangswegen naar de aangrenzende afdeelingen zijn afgesloten, doch hiermede wordt slechts de uitbreiding der ziekte tegengegaan; rechtstreeks bestreden wordt zij niet. Het schijnt dat een praktische bestrijdingsmethode nog niet gevonden is.

Voor de bevolking en degenen die in Banjoewangi cultuur en handel drijven, zijn het ongerief en tevens het geldelijke verlies aanzienlijk. Niet alleen dat de bewerking der bouwgronden onder de schaarschte van trekvee lijdt, maar ook het vervoer van producten is zoo goed als verlamd. Zoo liggen hoopen klappers weg te rotten; zij kunnen bij gebrek aan sapiës niet per kar worden getransporteerd (tot het pikolen van goederen leent zich de welvarende bevolking niet). De rijstpelmolens, waarvan er in de afdeeling nog al eenige gevonden worden, worden in den steek gelaten; de padi kan niet worden aangevoerd. De suikerfabrikanten zitten met de handen in het haar, hoe hun gronden bewerkt te krijgen.

Het verdient aanteekening, dat de slachtoffers

der veeziekten vooral Balineesche runderen zijn; de Madoereesche, alsmede de karbouwen, hebben er weinig last van. Vermoedelijk zijn de Balineesche sapiës minder taai dan de Madoereesche, die ook beter verzorgd plegen te worden. In het gebrek aan trekvee zal misschien door den invoer van karbouwen eenigermate kunnen worden voorzien.

Het is dringend noodig, dat nie's wordt nageaten om den omvang der ramp te beperken en te voorkomen dat het geheel gewest er door wordt getroffen.

Het schijnt vast te staan, dat de in de afdeeling Banjoewangi heersche veeziekte wordt overgebracht door een vlieg, evenals bijv. de malaria door de anopheles, in verband hiermee wordt aan het *Soer. Hdbl.* de vraag gesteld, op welke gronden het uitgevaardigd verbod op den invoer van vee kan worden verdedigd. Niet ten onrechte wordt opgemerkt, dat de ingevoerde runderen wel besmet kunnen worden, maar nimmer zelf besmetten; immers zij komen uit streken, waar de ziekte niet heerscht. Waar in de genoemde afdeeling een tekort aan vee ontstaan is, komt het gewenscht voor dat de aanvulling mogelijk wordt gemaakt.

De muntwisseling.

Nog eene week, en de muntwisseling dient afgelopen te zijn. Hier op Medan kan men zeggen, dat de omwisseling tot stand is gekomen. Aan de Javasche Bank worden dagelijks nog maar hoogstens een paar honderd dollars aangeboden. Ook op de andere hoofdplaatsen is men flink opgeschoten. Alleen op de hoogvlakte is men nog niet gereed, maar er resten ook nog zeven volle dagen, alvorens het bezit van dollargeld strafbaar wordt.

Oud Porcelain.

Al eenige maanden, zoo meldt men aan het *Soer. Hdbl.*, ziet men in Bangkalan het ongevoen verschijnsel dat koopvrouwen niet alleen aan de deur komen met eieren, visch en allerlei vruchten, maar met oude borden en glaswerk. Porcelain: oud Hollandsch, Chineesch en Japansch. Heel vaak brengen ze werkelijk mooie en kostbare stukken; oude roemers, kristallen karaffen, onderwetsche reukfacconnen op voetje en met een primitieve doorboorde schroefsluiting, van glas, enz. De mooiste voorwerpen zijn vaak van de ario's afkomstig, die, als ze waardevolle dingen bezitten en bemerken dat anderen daar prijs op stellen, ze zoo spoedig mogelijk trachten te verschacheren, om toch maar aan wat geld te komen.

Moelijk blijft de koop altijd, omdat niet iedereen kenner is van die zoogenaamde barag koe-no. Verscheidene menschen pralen dan ook met allerliefste keukenborden uit het jaar.....1908, die nieuw nog geen dubbeltje kosten, maar bij de slimme koopvrouw licht een kwartje opbrengen.

In de kampongs en bij oude Chineesche huisjes, zijn echter werkelijk waardevolle dingen te

FEUILLETON.

Aan gene zijde van den Evenaar.

(Veertien dagen in een Nederlandsche Kolonie.)

Vertaald uit de *Straits Times.*

(Vervolg.)

Taalmoeilijkheden.

't Is niet gemakkelijk een geregeld gesprek met een Tenggerees te voeren, wanneer de kennis, die men van het Maleisch bezit, zich bepaalt tot een twintigtal woorden — en de getallen van 1 tot 10 — en de kennis van den inboorling van de Engelsche taal beperkt is, gelijk men al spoedig opmerkte, tot Yes en No. Ja, het is wonderbaarlijk, wat men al beproeft in de duisternis — de eenzaamheid was zoo machtig, dat men zich gedwongen voelde de onheilspellende stilte te breken.

Maar het gesprek staakte spoedig en zoo was men weer aan zijn eigen gedachten overgelaten. En toen de weg weer op een ravijn aanliep, kwamen de gedachten al sneller en sneller opzetten.

Het eerste wat ons opgevallen was, toen wij te paard stegen, was de heerlijke rozenlucht uit

den tuin van het hotel. Daar nu niets meer uit den gids te halen was, niets kon worden gezien, niets gehoord, behalve zoo af en toe het blaffen van een hond in een onzichtbare hut, of het rinkelen van een bel aan den nek van een onrustigen bewoner van een onzichtbaren koeienstal, trachtte men ten minste iets door zijn reukorganen te weten te komen. In het eerst was de morgenlucht scherp; er was een aardlucht, die op rottend planten-materiaal wees, maar spoedig werd deze verdreven door een doordringende lucht, waarvan men zich verwonderd afvroeg van waar die kwam. Deze lucht bleef dien geheelen tocht tot wij den bergpas, 9000 voet hoog, hadden bereikt en bij onze terugkeer vernamen wij, dat die lucht kwam van de kooivelden der inboorlingen, die de markten van Oost Java van het product dier velden voorzien.

Bijna!

Terwijl wij het woud dieper binnendrongen, was het onmogelijk meer te onderscheiden dan de omtrekken van een wit baadje en den witten schouder van ons paardje. Hadden wij niet geweten, dat onze gids daar was, dan zouden wij ons verbaasd hebben hoe toch dat witte baadje zoo door het luchtruim kon zweven. Het paard had voor onze oogen geen hoofd, en de teugels die wij in de hand hielden, hadden we gerust

kunnen laten schieten, voorzover ze moesten dienen om het paard te besturen, want dit koos zijn weg, terwijl het witte baadje volgde.

Eens slechts raakten wij den weg kwijt. Terwijl wij in overpeinzingen verdiept waren, plantte het paardje plotseling alsof het een schot bekomen had, de voorbenen op den grond en weigerde het den gids te volgen.

Wij waren verkeerd afgeslagen en het scheelde maar weinig, of de gids was in den afgrond gestort. Zonder het instinct van het dier, zouden wij alle drie in de Eeuwigheid zijn gestort.

De gids stak een lucifer aan, terwijl hij het paard bij den teugel hield en bij dit licht had hij onmiddellijk weer het goede spoor ontdekt en verder ging het nu weer naar den top.

Drie ravijnen werden doorgetrokken voor wij de laatste beweging opwaarts maakten, terwijl de zachte dageraad zich begon uit te spreiden.

De dageraad was eerst ingezet door de ontwakende zangers van het woud en beneden in de dalen en in de dorpen op de hellingen van het gebergte begonnen matte lichten te verschijnen, en het loeien van het vee en het uitdagend gekraai van hanen, deed ons terugdenken aan 't eigen land 10.000 mijlen ver weg.

(Wordt vervolgd.)

vinden voor lui met een speurneus. Er zijn ook Soerabajanen, die er naar komen snuffelen. Laatst zat er zoo'n handelaar in de tram met een bijna een meter hooge vaas, prachtig van fijne en sierlijke Chineesche teekening, die zeker wel kostbaar moest zijn, te oordeelen naar de zorg, waarmede ze vervoerd werd, ofschoon het bovenste deel er afgebroken en door gewoon blik vervangen was.

In het Soemenepsche, is wel het meeste te vinden en meer dan één, wist daar een volledig servies bij elkaar te scharrelen. Men zegt, dat de jonge Van Duyne aldaar een verzameling bezit mooier en vollediger dan de zoo zeer geprezen van Römer op de laatste jaarmarkt te Soerabaja.

Eigenaardig is het, de menschen het veel voorkomen van Chineesche oudheden door een soort van legende trachten te verklaren.

In straat Sapoedi, ten Oosten van Madoera, zegt men, verging in lang vervlogen tijden een zeer groot schip, met prachtig en fijn aarde-werk gevuld. Mettertijd heeft men allerlei sukken teruggevonden, welke natuurlijk op allerlei plaatsen in de kampong terecht kwamen.

Het Houtvesters-congres.

Zondag werden te Djocja de besprekingen voortgezet. De houtvester Kerbert behandelde de machinale uitsleep van hout, zooals die in Amerika en op de Philippijnen plaats heeft. Voor zijn voordracht werden de gegevens door hem verzameld tijdens een dienstreis, ingevolge een opdracht der regeering ondernomen. thode vooral bij de exploitatie van bosschen op de buitenbezittingen van groot voordeel moet worden geacht. Voor de exploitatie der djatiboschen is de meth. alleen aanbevelen bij den aankap van groote hoeveelheden op een beperkt gebied. Spreker lichtte een en ander toe met talrijke illustraties.

Na deze rede, werd in principe besloten tot de oprichting van een Vereeniging van Indische bosch-ambtenaren. Maandagavond zouden de debatten worden voortgezet.

Zondagavond is in de laatste vergadering van het houtvesterscongres de Vereeniging van boschambtenaren in N. I. opgericht. Besloten werd een eigen orgaan uit te geven.

Het beschermheerschap zal worden aangeboden aan den hoofdinspecteur Tobi.

Alle aanwezigen traden als lid toe.

Men besloot ieder jaar een congres te houden.
Soer. Hdbl.

WEST-INDIË.

Eene Coppename-verbinding.

De Surinamer bespreekt het reeds vaak geopperd denkbeeld van een te graven verbinding tusschen de Saramacca en de Coppename.

Om de bijzonder gunstige ligging der Coesewijne nabij de Saramacca, zou men kunnen volstaan met een vaargeul te graven, groot genoeg voor een visschersboot. Door den sterken stroom, welke in de doorsnede voortdurend het water zal voortstuwelen, zal de doorsnede spoedig van zelf breder en ook dieper worden.

Het blad meent, dat in de doorsnede het water voortdurend sterk stroomen zal. Deze strooming zal worden veroorzaakt door het verschil van den afstand der Coesewijne en van dien der Saramaccarivier van de zee. Wanneer toch in de Coesewijne hoog water is, dan is de waterstand in de Saramacca nog laag, en omgekeerd. Een natuurlijke spuiing zal dus in de doorsnede bestaan. Het losge maakte zand der doorsnede zal ook gemakkelijk zijn weg vinden in de diepte der Coesewijne, die zoo diep is, dat voor verzanding nooit te vreezen is. Ook de strooming van uit de Saramacca-rivier zal sterk genoeg wezen door het overtollige water dat de Saramacca niet gevoelig in zee loozen kan.

Het gevoeligste kan de toestand vergeleken worden met de Pararivier en de doorsnede, welke haar in verbinding brengt met de Suriname-rivier.

Dat deze berekeningen niet uit de lucht gegrepen zijn, maar op de werkelijkheid zijn gegrond, daarvan strekke ten bewijze, dat vóór een paar jaren een planter, die de streek zelf had verkend, gaarne dat werk zou willen aannemen voor 4 à 5000 gulden, welke som hem eerst behoefde betaald te worden na aflevering van het werk. Maar de grootsche berekeningen van den heer Havelaar, die een verbinding op 40000 schatte, deden hem den moed verliezen om een aanvraag bij het bestuur te doen.

Wil evenwel 't Gouvernement niet tot dien stap overgaan, een productief veld ligt voor den particulieren ondernemingsgeest open, zegt het blad. De streken toch der Coesewijne zijn gebleken vruchtbaar te wezen, rijk met goede houtsoorten begroeid en hoog gelegen, zoodat van inpoldering geen spra-

ke behoeft te wezen. De onkosten aan het graven van een vaargeul besteed zullen spoedig worden gedeekt, en de winst meer dan zoet zijn. De Coesewijnestreek kan herschapen worden in schoone gronden. De drukke vaart naar Coppename zal een bron van inkomsten kunnen worden voor winkeliers, die aan de doorsnee of aan de Coesewijne winkels zullen oprichten.

De begrooting.

De Nieuwe Surinaamsche Courant acht het noodig thans meer dan vroeger de aandacht te vestigen op de begrooting.

Kenschetste, sedert gouverneur Lely's bestuur, de begrooting daarin het financieele en economische beleid van den gouverneur, — daarnevens leerde gouverneur Idenburg's begrooting voor 1908 al te duidelijk, dat, nevens uitgaven, inkomsten staan moeten om die uitgaven te dekken, waarmede die bewindsman het constitutioneele stelsel, dat mede het gegeven budgetrecht aan de door de bevolking gekozen Volksvertegenwoordiging tot grondslag heeft, zuiver heeft gesteld, zonder uit het oog te verliezen, dat de economische toestand der kolonie een consequente en volkomene uitvoering van het constitutioneele stelsel vooreerst niet toelaat.

Tegenover jaarlijks terugkerende uitgaven, moeten er inkomsten staan en die moeten door de bevolking worden bijgedragen in belastingen.

Dit staat vast.

Nu zullen de Koloniale Staten, aan wie het begrotingsontwerp voor 1909 pas ter goedkeuring is ingediend, met de meeste nauwgezetheid moeten toezien, dat de genoemde uitgaven binnen de perken blijven van het gewone dienstonderhoud.

Er moet met helderen blik worden toegezien, met krachtige hand worden ingegrepen en met een strikt onpartijdig onderzoek worden nagegaan, ten einde alles wat niet hoogst noodzakelijk is weder van de begrooting af te voeren, opdat de druk der belastingen niet noodeloos zwaarder wordt.

En ongetwijfeld heeft dit een goede zijde.

Want er zal dan krachtig gestreefd moeten worden naar bezuiniging. Omdat, doet men zulks niet, men dan de bevolking gebukt laat gaan onder zwaren belastingdruk en wel zonder groote noodzaak

Bacovencultuur.

Door de Inspectie van den Landbouw werd d.d. 12 Maart het volgend rondschrift gericht tot de belanghebbenden bij de bacovencultuur:

Naar aanleiding van verschillende zeer ongunstige rapporten, die ik ontving betreffende het onderhoud der eerste serie, moet ik er ten sterkste op aandringen, dat allereerst gezorgd wordt, dat het onderhoud — vooral wieding, bedelving en vorking — niets te wenschen overlaat en eerst in de tweede plaats aan den aanleg der 2de serie wordt voortgewerkt. Het Gouvernement zal met meer strengheid nagaan, dat het onderhoud van 't reeds geplante behoorlijk geschiedt, dan dat de aanleg der tweede serie vóór 1 April gereed komt.

In verband met een schrijven van de commissie van advies voor de bacovencultuur en ten einde na te gaan op welke wijze de plantages een ruimere beschikking over geldmiddelen zou kunnen worden toegestaan, verzoek ik voorts aan de ondernemingen, die met Gouvernementsstem werken, mij per ommegeande mede te deelen:

1. Hoeveel H.A. der tweede serie thans beplant zijn;

2. Hoeveel immigranten thans geheel voor de bacovencultuur disponibel zijn en hoeveel contractanten thans besteld zijn bij het Immigratie-Departement.

Slechts bij zeer spoedige beantwoording dezer vragen zal het het Gouvernement mogelijk zijn, de noodige stappen te nemen, die tot 't gewenschte doel kunnen leiden.
(w.g.) v. Hall.

Politie-rekest.

Door 95 beambten van politie is een rekest gezonden aan den Gouverneur, waarin een reeds vroeger gedaan verzoek hernieuwd wordt om na 20 dienstjaren aanspraak te mogen maken op pensioen, zonder geneeskundige keuring en ook zonder dat de leeftijd van 50 jaar is bereikt.

Zij meenen tot dit verzoek thans nog gereeder aanleiding te hebben, nu de politiedienst sedert Juli 1906 op militairen leest geschoeid is, en van afdien datum exercities, gymnastiek, springen, later nog velddiensten werden ingevoerd. Met 't oog op deze diensten meenen de politiebeambten aanspraak te hebben op hetzelfde recht als de militairen, die na 20 jaar aanspraak op pensioen hebben, onverschillig keuring en leeftijd. Men zegt zelfs, dat deze periode weldra nog zal worden ingekort tot 15 jaren.

Daarenboven genieten militairen, wanneer zij bij diensten als boven aangegeven, lichaamsgebreken bekomen, niet alleen vol pensioen, maar nog eene uitkeering ineens, het zoogenaamd smartgeld.

Politiebeambten echter hebben in zoo'n geval slechts aanspraak op pensioen naar rede van hun dienstjaren. Hun verzoek is nu, om in geval zij in en door den dienst ongeschikt worden, aanspraak te mogen hebben op maximum pensioen.

Een derde grief is, dat, tengevolge van 't stelsel van periodieke traktementsverhooving, men 9 jaar in een rang moet hebben gediend om aanspraak te kunnen maken op het maximum pensioen aan dien rang verbonden. Daarom wordt gevraagd, om aanstands wanneer men een zekeren rang bekomt, te mogen storten voor het maximum pensioen aan dien rang verbonden. Schade, meenen adressanten, zal de pensioenskas hierdoor niet lijden, omdat men vijf jaar moet storten om aanspraak te hebben op bedoeld pensioen. Is dit verzoek niet voor inwilliging vatbaar, dan zou men gaarne den termijn van vijf jaar zien teruggebracht tot drie jaar.

De beambten gaven het verzoekschrift ter inzage aan den commissaris van politie, die tegen hun verzoek geen bezwaar had.

Van Vreemde Koloniën.

De Bombaysche Gemeenteraad.

Hieromtrent ontleenen wij aan een artikel van Maurits Wagenvoort in het *Bat. Nieuwsbl.*, het volgende:

„De gemeenteraad van Bombay bestaat uit 72 leden, waarvan de helft gekozen wordt door de bevolking, 16 worden aangewezen door de vrederechters, 2 door de felous van de Bombaysche universiteit, 2 door de Kamers van Koophandel, en 16 door de regeering. Zij zitten voor drie jaar en zijn herkiesbaar. Om kiezer te wezen moet men eigenaar of bewoner van 'n huis zijn in het kiesdistrict, 21 jaar oud, en een graad bezitten van een Britsche of Indische hoogeschool of tenminste 30 ropyën — f 24. — in het jaar belasting betalen. Dat wil dus zeggen: van de 800.000 bewoners, zijn tenminste 770.000 van het kiesrecht uitgesloten. Overigens moet het stembriefje ondertekend zijn of voorzien van het zegel des kiezers. De regeering oefent dus controle uit, om een kiezer, wiens keuze haar niet bevalt, desnoods tot betere politieke overtuigingen te kunnen brengen.

Het eigenlijke gemeentebestuur telt 12 leden: 8 aangewezen door den Raad en vier door de regeering; elk lid ontvangt per zitting f 24. — presentiegeld, maar niet meer dan die som in een week — mits hij een zitting van begin tot eind heeft bijgewoond. Dit gemeentebestuur kiest zelf zijn voorzitter en verleent hem den titel van mayor. Maar.....! De bevoegdheid van den gemeenteraad gaat niet verder dan tot het uitschrijven van leeningen en van belastingen, onder toezicht en goedkeuring der regeering. Dat wil zeggen: het mag er voor zorgen dat er geld beschikbaar is. De eigenlijke man, die over het geld beschikt, is niet de mayor, maar de door den gouverneur aangewezen municipal commissioner, die enkel verantwoordelijk is tegenover de regeering van de Presidency, is de man, die ten slotte het stadsbestuur bestuurt. Ook dient hier nog vermeld te worden, dat Bombay een schuldenlast draagt van f 34 632.388. —. Maar, daar is de inlandsche bevolking hoofdzakelijk goed voor.

De belasting wordt geschat op ruim f 8. — per jaar en per hoofd, en geklagen over bebouwde en onbebouwde eigendommen, straatvoertuigen, tollien, stedelijken tabaksaccijns, enz. Niettemin mag bij de beoordeeling van deze gegevens niet uit het oog verloren worden, dat Bombay onder alle steden van Britsch-Indië bevoorrecht is met een eigenaardige klasse van bevolking, die door ijver en aanleg van haar, een bij uitstek bloeiende stad maken in handel en nijverheid; ik bedoel, de Parsi's. Deze worden er geschat op een kleine 50.000 personen, waarvan bij de laatste volkstelling in 1901, slechts 24 lieden als dakloos werden aangegeven. De Parsi's hebben van Bombay gemaakt wat het is, en ik ken geen andere Aziatische volksgroep — tenzij de Japanners — die zich zoo geschikt heeft getoond voor 't nieuwere commercieele en industriele leven. Niettemin kent ook van hen meer dan de helft der mannen — zelfs dus van de Parsi's — lezen noch schrijven, maar dat dit aan de omstandigheden, en niet aan hun bekwaamheid te wijten is, bewijst het feit, dat hun vrouwen het grootste getal aanwijzen — 27 pCt. — van de Bombaysche vrouwen, die het wel kunnen. Onder de Christen-vrouwen is dit cijfer slechts 14 pCt., in wezenlijkheid onder de Inlandsche Christen-vrouwen nog veel lager, wijl onder de 24 pCt. der Bombaysche vrouwelijke Christen-bevolking, de Europeeschen gerekend zijn, waarvan men mag aannemen dat de overgrootste meerderheid lezen en schrijven kan.

Fransch-Indië.

De enkele brokjes die nog overgebleven zijn van het Fransch-koloniaal rijk, dat Duplex in Voor-Indië voor zijn land wilde stichten, worden

thans veelal slechts genoemd in verband met verkiezingsrelieftjes. Toch zou men verkeerd doen te denken, dat er in die streken, waar Pondichéry en Chandernagor worden gevonden, niet anders gedaan wordt dan aan de politiek. Er wordt ook gewerkt en de katoen-industrie heeft er zelfs een vrij hoogen trap bereikt.

In 1905 werd voor een waarde van ongeveer 10 miljoen franken aan katoenen goederen en garens uitgevoerd. Onder de goederen nemen de guinees, voor een waarde van ruim 4 miljoen franken, eene eerste plaats in. Dat zijn met indigo geverfde goederen, die hoofdzakelijk in de Fransche koloniën aan de Afrikaansche kust aan den man worden gebracht. Men weet niet waar het aan ligt, bewerking, hoedanigheid van het water of van de indigo, maar het staat vast dat de guinees van Pondichéry boven die van elders uitmunten. Het is zelfs zóó, dat Fransche fabrikanten de goederen, die zij als guinees naar de Afrikaansche kust willen zenden, eers naar Pondichéry sturen, om ze daar te laten verven.

De katoen-industrie bestaat reeds sedert geruimen tijd in Fransch-Indië; de eerste katoenfabriek werd te Pondichéry in 1828 opgericht. Op het oogenblik vindt men 4 fabrieken te dier plaatse, terwijl een 12tal jaren geleden een jutefabriek te Chandernagor werd opgericht, zoodat de textiel-industrie in Fransch-Indië 5 instellingen telt.

Dat het der industrie aldaar goed gaat, is al evenmin als in Engelsch-Indië aan het Moederland te danken. Zooals de Engelschen door een tarief-regeling de opkomst der katoen-nijverheid zooveel mogelijk hebben tegengewerkt, heeft de Fransche katoennijverheid van het Fransche parlement gedaan weten te krijgen, dat een maximum werd gesteld voor den vrijen invoer van katoenen goederen en garens uit Fransch-Indië in de Fransche koloniën, terwijl die invoer voor de producten van het Moederland onbepaald is.

Het minste wat hiervan gezegd kan worden, is dat de maatregel niet uitblinkt door een buitengemeene vrijzinnigheid, merkt G. Trabant in de *Dépêche Coloniale* op.

Een voedingsgewas.

In de *Times of India* werd de aandacht gevestigd op de waarde van indigo-zaad als voedingsgewas in tijden van hongersnood. Naar aanleiding daarvan werd aan dat blad medegedeeld, dat in de *Vegetable Materia Medica* of *Western India* van W. Dymack, 6 indigo-soorten zijn vermeld: *Indigofera anil*; *I. aspalthoides*; *I. nephyla*; *I. pauciflora*; *I. tinctoria* en *I. triplata*. Van deze soorten is de *pauciflora* de wilde indigo.

Het zaad dat in Goedzjerat befrucht geheeten wordt, en in Baroda tijdens den laatsten grooten hongersnood in een huis, waar de armen verzorgd werden, aan de lieden werd verstrekt, is evenwel afkomstig van de *I. glandulosa*. Het bevat 21.13 pCt. aan albuminoides, terwijl in Indisch graan en havermeel daarvan slechts 13.5 en 16 pCt. wordt aangetroffen. In andere woorden: befrucht is 65 pCt. voedzamer dan graan en 32 pCt. voedzamer dan havermeel.

Befrucht wordt gebruikt onder toevoeging van minder voedzame zaden. Zoo werd het gedurende den hongersnood gemengd met graszaden, Samo en Poharo, en daarvan een maal bereid, dat Bhedhi geheeten, door arme lieden werd gegeten. Zij zagen er gezond en sterk uit. In het armenhuis werd van befrucht meel gemaakt en dit in kleine hoeveelheden met andere meelsoorten vermengd om er brood van te bakken.

I. glandulosa groeit in sommige deelen van Goedzjerat en Kandesj in het wild. Hij groeit zelfs wanneer er weinig regen valt en het kan verkregen worden door het zaad in de wildernis uit te strooien. Is dit eenmaal gedaan, dan plant het gewas zichzelf voort en ontkiemen de zaadjes, zoodra de regentijd invalt.

Oost- en West-Indisch literatuur overzicht.

De Economist.

Het April-nummer bevat een artikel van Mr. N. P. van den Berg, getiteld: *Indië's muntbelangen: eenheid of scheiding?* De deskundige schrijver zegt, dat de bij Koninklijke boodschap van 17 Januari 1907 aan de Tweede Kamer ingediende ontwerpen van wet o. a. tot nadere wijziging en aanvulling van de Indische comptabiliteitswet met betrekking tot het muntwezen opvattingen hebben doen geboren worden, waartegen een ernstig woord van protest niet achterwege mag blijven.

Zoo komt in de Javabode van 22 Nov. 1.1. als

hoofdartikel voor een betoog van den heer A. de Bruyn, Referendaris bij het Dep. van Financiën, volgens wien, „nu aan Indië rechtspersonaliteit staat geschonken te worden, het oogenblik gunstig is te achten om te overwegen in hoeverre 't wenschelijk is om ook op muntgebied tot eene scheiding te geraken,“ en stelliger nog verklaarde de heer v. Kol ter zitting van de Tweede Kamer van 18 Dec. 1.1. „dat financiële scheiding zonder eigen munt getuigen zou van halfheid.“

Men moge tegen de thans geldende muntregeling kunnen aanvoeren, dat zij verre van volmaakt is — zegt Mr. v. d. B. —, dat, al bleek het mogelijk om voor beide deelen van het rijk de goudwaarde van het ruilmiddel ongeschonden te handhaven, de zilveren tekenmunt nog een te ruime plaats in den geldsomloop inneemt, — niemand zal dit kunnen tegenspreken; maar niet hierom is het den voorstanders der aangeprezen scheiding te doen. Geheel andere overwegingen zijn bij hen in 't spel.

Zoo ziet — vervolgt de schrijver — de heer De Bruyn in die scheiding een welkom middel om te geraken tot eene verrekening, waarbij aan Indië „zal moeten worden uitgekeerd het verschil tusschen de nominale en de reële waarde der standpenningen en pasmunt, welke op het tijdstip der afrekening meer in Indië in circulatie zullen zijn, dan toen de wet van den 28sten Maart 1877 in werking trad,“ en in dienzelfden gedachtengang beweert de heer Van Kol, dat van de miljoenen aan zilveren specie, die achtereenvolgens van Gouvernementswege naar Indië zijn uitgevoerd, „een aanzienlijk voordeel in de Nederlandsche schatkist is terecht gekomen,“ en dat „in elk geval de miljoenen fictieve waarde, die in Indië aanwezig zijn, een renteloos voorschot vormen, dat misschien ten goede komt aan de aandeelhouders van de Nederl. Bank.“

Vervolgens weerlegt de heer v. d. Berg de hier uiteengezette meeningen van de heeren de Bruyn en Van Kol in den breede, om te besluiten:

„Volmaakt, ik herhaal het, is ons muntwezen niet; doch met evenveel nadruk als ik indertijd den strijd heb aangeboden tegen den door velen voor Indië gewenschten enkel zilveren standaard, meen ik mij thans te moeten verzetten tegen elken toelag om op muntgebied Indië los te maken van Nederland en het geheel op eigen beenen te doen staan. Men kan ter goeder trouw met den tegenwoordigen staat van zaken weinig zijn ingenomen, maar veranderingen als thans worden aangeprezen, kunnen naar mijne gemoedelijke overtuiging niet anders dan noodlottige gevolgen hebben, en wel voor Indië in de allereerste plaats.“

Weekblad voor Indië. 1907-'08. No. 47.

Gelijk men weet, zijn door enkele Indische bladen min-gunstige beschouwingen gewijd aan den 3en Maart jl. afgetreden resident van Djokjakarta J. R. Couperus. De heer Van Geuns schrijft echter in dit nummer van het Weekblad in geheel anderen zin, ja op hoogelijk waardeerenden toon over den afgetreden titularis.

Res. Couperus — aldus de heer Van Geuns — heeft in zijn vier-en-dertigjarige loopbaan voor heel wat moeilijkheden gestaan, doch steeds beheerschte hij zijn taak. Een geboren hervormer, berustte hij nimmer in misstanden, hoeveel moeite en arbeid het mocht kosten, die uit den weg te ruimen. Deze eigenschappen deden den heer C. vaak aan miskenning blootstaan; vooral in Djokja beleefde hij weinig aangenaams. „In de Vorstenlanden van Java bestaan eigenaardige verhoudingen, die conflicten moesten verwekken. Men heeft er namelijk Europeesche landhuurders, die weiswaar niet zooveel rechten bezitten als de eigenaren der zgn. particuliere landerijen, maar toch heel wat in de melk te brokken hebben. De opgezeten der landen in Djokja en Solo zijn als regel verplicht voor de Europeesche huurders landbouwwerk te verrichten, en hierdoor zijn deze huurders geen gewone particulieren, maar gaat een gedeelte van het gezag op hen over. Bijzonder toeschietelijk was de resident Couperus niet jegens hen. Hij belichaamde een soort van reactie tegen de gestie zijner voorgangers, die naar zijn oordeel niet genoeg hadden gedaan voor de „kleine luiden“, de cultuurplichtige Javanen. Deze reactie moest de landhuurders van den resident vervreemden. Gewend een willig oor te vinden bij de vroegere bestuurshoofden, moesten zij de geringe toeschietelijkheid van den resident Couperus als iets zeer onaangenaams voelen. Hun ijdelheid werd noodzakelijkerwijze gekwetst.“

De heer Van Geuns verwijst voor de conflicten tusschen beide partijen overigens naar zijn studie: *Nieuwste Vorstenlandsche historien: Resident Couperus in Djokja*, en eindigt zijn beschouwing met enkele biografische bijzonderheden omtrent diens persoon. Hij besluit met: „Het is een lichtend voorbeeld, dat de resident Couperus gegeven heeft. Moge zijn opvolger, de heer P. H. van Andel, het volgen en de continuïteit van het aangevangen hervormingswerk verzekeren. Te zijner tijd, over een jaar of vijf, hoop ik hem in vleiende bewoordingen in dit Weekblad te kunnen gedenken. Zijn vroegere loopbaan bevat gelukkig een belofte.“

Van de overige artikelen, die dit No. 47 ons bracht, noemen we nog het fraai geïllustreerde: *Een auto-wedstrijd in den Planten- en Dierentuin te Weltevreden en Hoogwater te Solo*. De schrijver van dit laatste

stukje ze' t, dat ofschoon in Solo velen een bandji een gevaar noemen, hij gelooft, dat zij, die er den meesten last van hebben, zoo'n bandji nog zoo onaangenaam niet vinden. „Althans uit de vroolijke gezichten van jong en oud, die te Solo weer eens echt uit de sleur van het dagelijksch leven geraakt zijn, kan men niets anders afleiden, dan dat bij hen de ongemakken, die een bandji meebrengt, niet opwegen tegen het genoegen. Het is of vroolijkheid en humor uit den hoogen zijn neergedaald, en de bewoners van Solo plotseling uit hun alledaagsche rustigheid zijn gewekt. Het wemelt met zoo'n bandji te Solo overal van vaartuigen, groot en klein. Het vermaak hier op het water is dan even groot als het ijsvermaak in Holland.“ De bijgaande kiekjes geven dan ook inderdaad te zien, dat 't water bij de jongste bandji heel wat te vertellen had. Vele straten ziet men blank staan; prauwen drijven er op zijn Venetiaansch over heen. Lang heeft de vreugde echter niet geduurd. Na één dag was het water echter reeds ongeveer een meter gezakt, zoodat alles weer droog raakte.

* * *

De Indische Mercur 1908. No. 15.

In dit nummer is opgenomen het jaarverslag over 1907 van de *Nederl. afdeling der Nederl. Indische Maatschappij van Nijverheid en Landbouw*, waaruit blijkt, dat de afdeling wederom een zeer werkzaam jaar achter den rug heeft. Aan het verslag ontleenen wij, dat aan „Boeatan“ een subsidie werd toegekend voor de zending van den heer Ducro naar Ned.-Indië, ter bevordering der batikunst in dien zin, dat de producten van het Inlandsch handwerk ook geschikt gemaakt zouden worden voor Europeesch gebruik, door de aanwijzingen van dezen technicus, zonder dat aan het typisch Javaansch karakter van het werk te kort wordt gedaan; dat de heer Mr. C. Th. v. Deventer als bestuurslid heeft ontslag genomen en verder dat het ledental vrijwel stationnair bleef. De vanwege de vereeniging gehouden voordrachten werden alle in extenso in „De Indische Mercur“ opgenomen.

Verder bevat dit no. van De Mercur dan nog: *Internationale Rubbertentoonstelling te Londen. — De orchideeën van Java. — Invoer op en uitvoer van Java in 1907. — Kultuurberichten* en de overige gewone wekelijksche rubrieken. In de kleine Mededeelingen is opgenomen het advies der Kamer van Koophandel te Amsterdam, inzake de *Banka-tinveilingen*. De Kamer is van oordeel, dat het geen aanbeveling verdient de tin-veilingen, zij het ook gedeeltelijk, in den vervolge in Indië te doen houden.

* * *

Het Nederlandsche Zeewezen. Jaarg. 1908. No. 8.

De schrijver van *Met Hr. Ms. Hertog Hendrik naar Celebes en de Molukken*, geeft thans eene korte beschrijving van Gorontalo en omstreken. Deze laatste en met name het meer van Limbotto zijn wel de moeite en de kosten van een uitstapje waard, gelijk door schr. wordt aangetoond. Een eigenaardige manier van visschen door de bewoners van het meer deelt hij daarbij mede. De visschers hebben een kegelvormigen mand, aan de onder- en bovenzijde open, in de hand- en staan op den modderigen bodem. Deze mand wordt nu, met de breedste opening naar beneden, in den modder gestoken en door nu de andere hand door de nauwe top te steken wordt de visch — allemaal moddervisch — er uit gegrabbeld en aan een stuk touw geregen.

Een aantal goedgeslaagde kiekjes vergezellen ook ditmaal den tekst.

* * *

Tijdschrift voor Nijverheid en Landbouw in Ned.-Indië. Dec. 1907.

In ons voorlaatste overzicht deelden wij mede, dat ons ter oore was gekomen, dat dit tijdschrift zou ophouden te bestaan; gelukkig vernamen wij sedert dat de redactie er niet aan denkt haar taak neder te leggen. Des te beter.

Het December-nummer bevat de navolgende opstellen. *De exploitatie der spoor- en tramwegen in Nederlands-Indië over 1906 vergeleken bij die in 1905*, door S. A. Schaafsma. — *Uittreksel „Statistiek van het verkeer op de spoor- en tramwegen met machinale beweegkracht in Ned.-Indië 1906.“* — *Cactusplanten*, door M. Hesdorffer. — *Caoutchouc*, door F. O. Koch. — *Taproeven op caoutchoucbomen in het kustgebied van Noord-Kamerun (vervolg)*. — *Caoutchouc-houdende mistelboompjes van Amazonië*, door O. Labroy. — *De cocosnoot-industrie in Travancore. — Voordeelen om padi over te planten. — De dani-palm. — De oliepalm te Dahomey*, door C. Nouvy. — *Proeven van caoutchoucultuur in den Franschen Beneden-Congostaat*.

* * *

Beihette zum Tropenplanzer.

Het kort geleden verschenen April-nummer bevat eene studie van den heer H. Deistel: *Bericht über eine Reise nach Britisch- und Niederländisch-Indien (mit 7 Figuren im Text)*. Ten einde zich op de hoogte te stellen van de cultuur van verschillende tropische gewassen, om daarmede zijn voordeel te kunnen doen in Kamerun, maakte de schrijver van eind 1906 tot Maart 1907 reizen naar Singapore, Ceylon en Java. Vooral over dit laatste eiland is hij vol lof. Achtereenvolgens geeft hij eene beschrijving van 's Lands Plantentuin te Buitenzorg; de thee-cultuur (zooals die gedreven wordt op de plan-

tage van den heer E. de Sturler te Tjomas); de kuituur van getah-pertja; de gouv. kina-onderneming; de bergtuin te Tjibodas; de koffiekultuur in Pantjoer en Djember (Liberia-koffie).

Een gedeelte van schrijvers waardeerd slotwoord laten wij hier onvertaald volgen.

„Java war schön als Kind das Land meiner Träume; das spätere Studium der einschlägigen Literatur und besonders mein jetziger Beruf und der hierdurch hineingetragene, mehr praktische Zug zeitigten mehr und mehr den Gedanken an eine Reise nach dem alten Koloniallande. Mannigfach — für mich viel versprechend — war die Ausbeute, brennender ist jedoch Schritt für Schritt der Wunsch geworden: Möchten alle unsere Kameruner Pflanzer die javanischen Pflanzungen sehen und womöglich eine Zeitlang dort lernen. Aus dieser Erwägung heraus glaubte ich immer wieder auf die niederländisch-indische Arbeitsweise in den Plantagen hindeuten zu müssen. Wenn ich dabei zu oft die sich ähnelnden Phasen der verschiedenen Pflanzungsmethoden geschildert und mich mancher Wiederholung schuldig gemacht habe, so möge die erbetene Nachsicht die Entschuldigung gelten lassen, dasz ich nützen wollte, dasz ich die Pflanzer, staatliche und private, mit ihrem groszen Arbeitsgebiet in Kamerun darauf hinweisen wollte, wie hier der Erfolg gesucht wurde, um bei entsprechender Anwendung ihnen und der Kolonie die zweifellos in vorderster Reihe gebührende Stellung einnehmen zu helfen. Jeder nachhaltige Erfolg ist die Frucht mühevoller und gewissenhafter Arbeit; Augenblickserfolge in unserm Fach, dem der tropischen Landwirtschaft, haben zu oft herben Enttäuschungen Platz gemacht. Das können wir von den Holländern lernen; noch mehr können wir aber von ihnen aus den Erfahrungen der uns interessierenden landwirtschaftlichen Sondergebiete lernen, und wir sollten versuchen, durch grundsätzliche Verwendung, gepaart mit der Anpassung an Kameruner Eigenart, auf guten alten Stamm ein neues Reis zu pflöpfen; starrsinnige Eigenbrödelei nutzt hier, wie überall, nichts.“

De Beweging. Algemeen Maandschrift.

Onder het opschrift *Indische politiek* schrijft Mr. P. Brooshooft in het April-nummer een artikel, waarin hij achtereenvolgens aan de orde brengt en critiqueert de navolgende zaken:

Het ontwerp-Fock tot „wijziging en aanvulling van de Indische comptabiliteit en het Indische Regeeringsreglement, ingeleid door den heer Pierson in eene vergadering van het Indisch Genootschap.

De voordracht van den controleur J. H. Nieuwenhuijs voor de Vereeniging van ambtenaren bij het Binnenlandsch bestuur (welke voordracht ook door ons indertijd werd vermeld).

De toestand der Indische geldmiddelen. En ten laatste:

Het Atjeh-beleid. Aan dit laatste onderwerp willen we enkele woorden wijden. Natuurlijk handhaaft de heer Br. zijn stelling der laatste jaren, dat alles wat thans op Atjeh geschiedt aan Gouv.-Gen. Van Heutsz en aan niemand anders is te wijten. „Laat niemand toch — zegt hij o. m. — uit de artikelen van Wekker, of wien ook, de gevolgtrekking maken, dat de voortdurende en aanwakkering van het verzet op Atjeh zijn toe te schrijven, hetzij aan Van Daalen, hetzij aan den interim-gouverneur Van der Wijck..... De eenige afdoende oorzaak is het foutieve Van Heutsz-stelsel zelf. Dit stelsel, door Van Heutsz reeds uiteengezet in een tijdschriftartikel van 1892 en uitgevoerd na zijn optreden als Atjeh-gouverneur in 1898, berustte op het door hem voorop gestelde beginsel: knijp den Atjeh-er in zijn beurs. Het was fiscaal in den hatelijksten vorm.“

.....Dit echte en authentieke Van Heutsz-stelsel heeft de gemoederen zoo voortdurend en steeds meer verbitterd, dat in de eerste jaren van onderwerping of pacificatie wel geen sprake zal zijn.“ Vervolgens stelt Mr. Br. in het licht de z. i. onverantwoordelijke verheffing van Van Heutsz tot G.-G. „De eenige gegronde aanspraak toch, die hij op die hoogste Nederlandsche waardigheid na het koningschap zou hebben kunnen doen gelden, zouden zijn op Atjeh als gouverneur van 1898—1904 getoonde groot karakter, bestuurs-bekwaamheid en takt hebben kunnen zijn. Nu ten duidelijkste blijkt, dat zijn optreden aldaar het tegendeel van dit alles is geweest, heeft Idenburg, toegeevende aan hooge invloeden, op den Buitenzorgschen troon geplaatst een man, die daarop zelfs geen zweem van aanspraak had.“ Tot zoover de heer Brooshooft in 1908.

En nu eenige jaren terug. Wederom is de heer Brooshooft aan het woord als verslaggever aan de Locomotief ter gelegenheid der Van Heutsz-huldiging in Nederland (zie de Locomotief van 11 Aug. 1904).

.....Bij zijn blijden intocht in Den Haag op 11 Juli 1904 heeft de generaal een allergunstigsten indruk gemaakt. Ik zal geen geregeld verslag geven van de ovaties, waaraan de energieke Atjeh-krijgsman staatsman... heeft blootgeslaan.“ Van de ontvangst in het Hôtel des Indes en de woorden door Van Heutsz gesproken: „De woorden? Wel, ik zeg ronduit, zij waren meesterlijk... De geheele aangrijpende toespraak was eene uitdrukking van het thema, dat hetgeen in Atjeh is gedaan, allereerst is te danken aan de onverzwakte trouw en plichtsver-

vulling van allen zonder onderscheid, officieren en minderen, en voorts aan de regeering van de ministers Bergsma en Cremer, die hebben aangedurfd het vooze stelsel van afwachting te verlaten en Atjeh's gouverneur vrijheid gegeven om te doen wat hij meende, dat tot heil van Vaderland en Vorstin noodig was. Bescheiden, maar zonder valschen eenvoud en mooi — ziedaar, hetgeen wij van generaal Van Heutsz te hooren kregen.....“ Vervolgens vertelt de heer Brooshooft in datzelfde nummer van de Locomotief van de ontvangst in den Haagschen Dierentuin..... „daarna toespraak van Dr. Kielstra, gep. luit.-kol. der genie, kenner van den Atjeh-oorlog bij uitnemendheid..... de taak was blijkbaar toevertrouwd in de handen waarin zij paste; ik houd zoo verbaasd van eenvoud in 't openbaar, en daarom trok mij de sobere en toch zaakrijke, hoog waardeerende, maar niet ontstemmend aduleerende toespraak van Dr. Kielstra buitengewoon aan. Ik durf zeggen, dat dit de algemeene indruk was van het publiek, blijkbaar waardeerende den takt van spreker, om niet voor zich zelf, maar voor Van Heutsz de aandacht in beslag te nemen, en dat niet langer dan noodig was om een kort en pakkend beeld te geven van hetgeen de heid van den dag voor Atjeh had gedaan..... Kielstra had Van Heutsz in verschillende opzichten vergeleken bij Jan Pieterszoon Coen en er op gewezen, hoe beide mannen waren opgestaan toen zij in hun tijd noodig waren.“

Zoo ziet men hoe Mr. Brooshooft in weinig jaren tijds van een vurig Van Heutsz-vereerder geworden is een niet minder vurig Van Heutsz-hater! Het laatste vernemen we telkens en telkens wanneer Mr. Br. over Indië zijn licht laat schijnen; het eerste was vermoedelijk velen door het hoofd gegaan!

Vervolg opgave van bladen, tijdschriften enz., welke nieuw ter lezing zijn gelegd in de Leeszaal Heulstraat 17, Den Haag.

De Javabode t/m 25 Maart;
Het Bat. Nieuwsblad idem;
Het Nieuws v/d Dag van Ned.-Indië idem;
Het Soerab. Handelsblad t/m 23 Maart;
De Sumatrapost t/m 27 Maart;
De Ind. Mercur No. 16;
De Deicourant t/m 27 Maart;
Weekblad voor Ned.-Indië No. 48;
Dames Weekblad van Indië No. 36;
De Stem van Indië No. 12;
Onderwijs No. 12;
Ned. Ind. Effectenblad 20 en 24 Maart.

Officiële Berichten.

Uit de Javasche Courant van 20 Maart 1908.

Benoemingen enz. Civiel Departement.

Verleend: wegens langdurigen dienst 1 jaar verlof naar Europa aan Mr. H. G. Nederburgh; wegens ziekte aan den leeraar E. Tielenius Kruijthoff.

Ontslagen: op verzoek, eervol, de opzichter 1e klasse W. F. E. de Jongh; de klerk bij de S.S. op Java J. A. Schaad; de pakhuismeester C. J. M. Welter; de landmeter 1e kl. G. J. la Bastide; de Inl. veearts Timan; de dokter-djawa Raden Ismail; de klerk bij den post- en teldienst J. H. A. Winter en de sous-chef der contrôle S.S. op Java N. J. Laseur.

Benoemd: tot controleur bij het B.B. de ambtenaar op wachtgeld A. Young; tot opzichter 1e kl. bij den aanleg van S.S., A. W. Eijkelenboom; tot lid van den gemeenteraad van Magelang J. M. Gasille; van Meester Cornelis H. L. Gerth v. Wijk; tot onderwijzers 2e kl. mej. C. E. Elenbaas; tot inspecteur 3e klasse bij het toezicht op de spoorwegdiensten en het stoomwezen P. v. Pritzelwitz van der Horst.

Tot regent van Laikang de radja van het landschap Laikang, I. Tikolla; tot wedono van Oedjoengbroeng Koelon. Raden Rangga Danoe Koesoema; van Panjeradan, Mas Wangsa Widjaja; van Tjitoeroek, Mas Rangga Wisia Nata; van Djampang Tengah, Mas Satja di Redja; van Pasirpandjang, Raden Tanoemadja.

Geplaatst in de residentie Pekalongan de benoemde adsp.-controleur G. H. de Man.

Benoemd: tot onderwijzer 3e kl. J. G. van Eck te Gombong; G. J. Gerbrands te Blora en J. den Hollander te Semarang.

Militair Departement.

Verleend: wegens ziekte een 2-jarig verlof naar Europa aan den off. v. gezondh. J. G. Dikshoorn; wegens langdurigen dienst 1 jaar aan den opziener bij den constructiewinkel te Soerabaja B. de Bie; aan den gezaghebber bij de Gouv. marine J. Kaan, en 2 jaar wegens ziekte aan den 2en machinist bij de Gouv. marine R. A. R. Hoffman.

Uit de Javasche Courant van 24 Maart 1908.

Benoemingen, enz. Civiel Departement.

Verleend: wegens langdurigen dienst 1 jaar verlof naar Europa aan den telegraafconductor F. Ch. Bogaardt; aan den onderwijzer S. Voorzanger; den secretaris der res. Pasoeroean J. H. van Wely en den contr. B.B., A. C. J. Kroesen; wegens ziekte aan Mr. E. J. Dommering en aan de hulponderwijzeres mej. M. Thesing.

Ontslagen: op verzoek, eervol, de onderwijzer C. Noija; de ingenieur A. Hesselink en de ass.-resident P. W. Hartelust.

Aangeteekend: dat bij Kon. besluit van 15 Febr. jl. aan den heer C. J. de Jaager, lid van den Raad van N.-I., op verzoek eervol ontslag is verleend.

Gesteld: ter beschikking van den voorzitter van den landraad te Poerwakarta Mr. P. J. L. Harting.

Benoemd: tot lid van den gemeenteraad van Kediri J. Townsend; tot voorzitter van de landraden te Madioen en Ponorogo Mr. J. P. G. Westhoff; tot opzichter B. O. W., J. I. Kooreman, J. Neisingh, C. Smits en A. P. Hofschreuder; tot adsp.-ingenieur B. O. W., J. G. H. Willems en J. J. Bagelaar; tot stationschef 2e kl. S.S. op Java J. C. Rosbak en J. M. van Bakel.

Ontslagen: bij het bestuur over het weduwen- en weezenfonds van burgerlijke ambtenaren in N.-Indië L. E. Martens.

Benoemd: als lid: J. W. Mesman, laatstelijk resident van Cheribon.

Ontslagen: op verzoek, eervol als luitenant der Chineezers te Kota-Baroe (Z. en O. afd. van Borneo) Tjioe Tay Hoe.

Benoemd aldaar: Oey Seng Tjin, handelaar

Militair Departement.

Verleend: wegens ziekte, 1 jaar verlof aan den kap. der inf. F. Darlang; 2 jaar aan den militair apotheker C. L. de Fouw; wegens langdurigen dienst 1 jaar aan den kap. der inf. H. G. Smagge.

Bevorderd: tot majoor de kap. der inf. P. A. Mollinger en J. J. O. Bloem; tot kolonel de dir. off. van gezondheid 1e kl. Dr. H. Groothoff en J. Bijker; tot dir. off. van gez. der 1e kl. de off. v. gez. 2e kl. P. van Vliet, L. H. Lebbe, Dr. W. C. Kersbergen en W. S. F. Stortenbeker.

Geplaatst: bij het 9e bat. de 2e luit. J. C. Neijs; bij het 12e bat. de 1e luit. L. B. van Staden ten Brink; bij het 18e bat. de 2e luits. E. H. de Nijs Bik en Jhr. B. C. C. M. M. van Suchtelen.

Overgeplaatst: naar Flores de 2e luitenant G. D. Spandaw; naar Tapanoeli de 1e luit. W. Bueno de Mesquita; naar het 2e bat. de 1e luit. P. W. Oekerse; naar het 10e bat. de 1e luit. J. Beumer; naar Soerabaja de 1e luit. J. P. de Borst; naar Malang de kap. W. F. Dinger, de 2e luit. A. A. Streiff en de 1e luit. J. van Braam Morris; naar Batavia de 1e luit. G. Aars.

Geplaatst: te Batavia de 2e luit. A. R. W. Geij van Pittius.

Overgeplaatst: naar Batavia de 1e luit. G. J. Pitlo; naar Buitenzorg de 2e luit. E. Hogewind.

Geplaatst: te Batavia de magazijnmeester 2e kl. (1e luitenant) J. Kieft.

Benoemd: tot 2en machinist bij de Gouv. marine de 3e machin. A. A. H. Wermuth en F. A. Martens.

Lijst van aangekomen en vertrokken Passagiers uit en naar Oost-Indië.

Passagierslijst van het s.s. Oranje; gezagvoerder J. Versteegh; bestemd te vertrekken van Amsterdam naar Batavia, 18 April 1908.

Te Amsterdam schepen zich in: 3 kinderen van den heer Van de Pauwert; Jhr. J. C. C. Sandberg en echtg.; J. C. L. Engelhart, echtg. en kind; J. Hol en echtg.; mevr. J. W. Gerrits—Mühlnekel; mevr. J. H. Cox—Berendes; O. Menten; mej. J. M. v. d. Voort; mevr. C. Dalmeijer en k.; mevr. A. J. Eggel—De Jong; mevr. C. W. Versteegh—Reckleben; mevr. P. C. Jansen—Greve; mevr. L. de Visch—Eijbergen en d.; mevr. A. Grooten en 2 k.; J. Wiederholdt; H. Meijboom; H. Bollegraaf; W. Schipper; Kluit; Keer; G. H. v. Kempen; J. J. Zebregs; F. J. F. Fijt; Berkhout; De Kruijff; A. C. Remie en echtg.; A. Goossens; J. Lemstra; Scholte; Steijn; Zorge; benevens een detachement der Koloniale Ieserve;

naar Southampton: C. van Eeghen en familie; Mr. I. W. van Groningen, echtg. en k.; naar Genua: mej. C. J. over de Linden; W. F. Meijer; Joh. Leupen;

van Southampton naar Genua: Ashwort; Kemworthy; Marsack en echtg.; S. Dobson; A. Howell; van Lissabon naar Hongkong: Joao Pedro Ruella; te Genua zullen zich inschepen: A. F. G. Croese; Jhr. Mr. K. L. O. v. d. Goes; heer en mevrouw Stokvis—Cohen Stuart; W. L. A. Nieuwenhuijsen en echtg.; H. F. V. le Sueur, echtg. en k.; Mr. L. G. Krol; J. F. A. Belfroid en echtg.; S. Chavannes, echtg. en 2 k.; M. J. v. d. Pauwert en echtg.; G. K. H. Altman; P. J. Ott de Vries, echtg. en k.; K. J. C. Rijnen; mevr. G. Hofland—Monteban en k.; mej. Hofland; C. F. Stoel, echtg. en d.; P. A. H. Heldens; W. Wink en echtg.; H. G. v. Diernen echtg. en 2 k.; D. Stibbe, echtg. en k.; G. W. Roerdinkholder; baron G. C. J. van Lynden; B. J. L. Ferreri en echtg.; P. Gallas; mevr. Van Selow; mej. Ch. Hinrichs; mevr. M. Schaafsma—Riep en 2 k.; S. N. Stikkel en echtg.; mevrouw Schütz; mej. B. Beckman; D. O. L. Cornelius;

naar Belawan-Deli: mevr. H. S. Haas en 2 k.; Passagierslijst van het s.s. Prins Willem I; gezagvoerder A. R. Nijboer; van Amsterdam naar West-Indië; op den 17 April 1908.

Dr. P. J. van Breemen; Karl Mönch en echtg.; Siegfried Steffen; R. Ahrens; B. Polak en echtg. en k.; W. C. Driehuisen; J. Veldwijk; J. Landburg; J. B. Leon; G. Goilo; Anecito Kunst en N. Janssen.

W. DE WAAL,

's-Gravenhaagsche

Stoom-Tapijtreiniging en
Desinfectie-inrichting. :-:

Opgericht 1886.

Schenkweg 175-177. Tel.No. 140

J. G. LINSCHOTEN,

Aanleg voor

GAS- en WATERLEIDING.

Onderhoud van

GASGLOEILICHT.

Jacob v. d Doesstraat 72.

Stoom- Wasch & Strijkinrichting

J. C. ROOS & Zn.,

Loosduinscheweg 581.

— TELEFOON 2932. —

Kaas en Eieren. Natuurboter

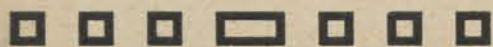
Delftsche Roomboter-Inrichting „de Vereeniging”

DEN HAAG

PRINS HENDRIKSTR. 144 Tel. 2203.

B. J. W. DE GOEY.

Bestellingen worden aan
huis bezorgd.

Levensverzek. Mij. Arnhem.

Maatsch. Kap. Eén miljoen gulden (volteekend)

sluit levensverzekeringen en lijfrenten op

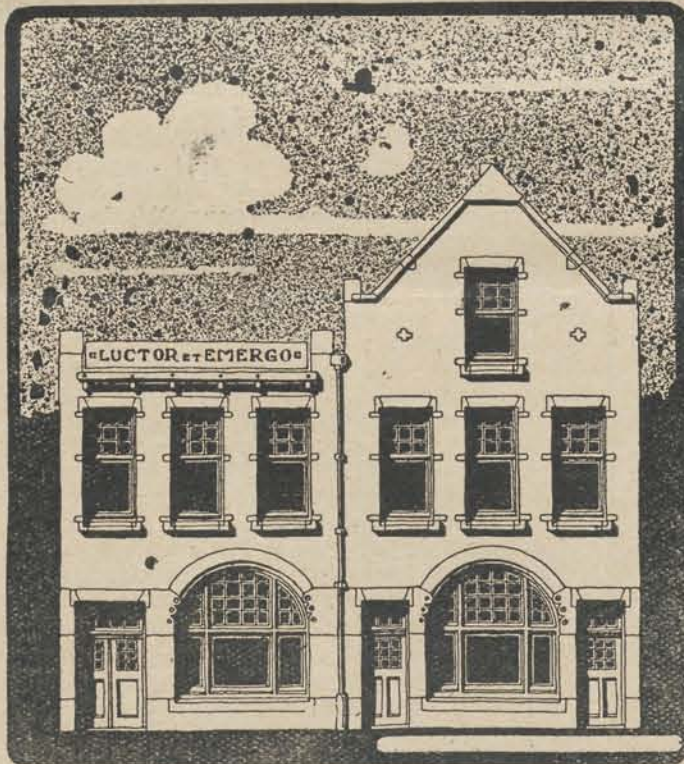
**bijzonder gunstige verzekeringsvoorwaarden
en tegen lage premiën.**

Bijkantoor te Batavia: KALI BESAR.

VACANT.

N.V. Electriche Drukkerij

„Luctor et Emergo”

Amalia van Solmsstraat 2=4,

Telephoonn. 4424

:-:

Den Haag.

J. S. DIJKHOF

Den Haag -:- Mauritskade
Telef. Interc. 4212.

Koopt en verkoopt Effecten, vre
Geld, verzilvert Coupons, opent
kening-Courant tegen onderpand
casseert Wissels en Kwitantien.

INDISCHE VENDUTIA

Malakkastraat 74,

Den Haag.

Is het Soliedste Adres v
hen die KOMEN om zich
instaleeren en voor hen
hun Inboedel 't voordeel
van de hand wenschen te do
zonder Kosten voor den inz
der.

Bergplaats voor Inboede

Verhuizingen en

Transporte

GEOPEND van 9 tot 5 uur

(Zondags gesloten.)

VACANT.

Gouden Medaille.

Paris 1907

Internationale Tentoonstelling Hygiene

Haargroei-middelen

merk „CRINOFLOOR”

zijn de middelen waarvan men het me
succes kan verwachten. Men vrage
overtuiging daarvan aan, de vele attesten
herstelden, welke gaarne op aanvraag fran
thuis worden gezonden. Mondeling of schr
telijk ADVIES KOSTELOOS.

C. ROMEIJN, Haarkundige, Spui 25, Den Haag

Eenig eigenaar.

CONDITIE BILLIJK. - NAMAAK VERBODEN

Succes bijna altijd zeker.